

Marko Zidarić

preddiplomski studij povijesti

preddiplomski studij komparativne književnosti

Filozofski fakultet Sveučilišta u Zagrebu

**Drago Roksandić, Filip Šimetin
Šegvić, Nikolina Šimetin Šegvić,
ur., *Annales in Perspective: Designs,
Accomplishments*, vol. 1**

(Zagreb: Faculty of Humanities and
Social Sciences, University in Zagreb,
Centre for Comparative Historical and
Intercultural Studies, 2019), 466 str.

Časopis *Anali* (prvi puta izišao 1929. u Strasbourgu pod nazivom *Annales: économies, sociétés*) inicirala su dvojica francuskih povjesničara – Marc Bloch i Lucien Febvre, čime su trajno zadužili historijsku znanost koja je do toga trenutka bila ponajviše usmjerena na istraživanje najvažnijih političkih događaja i osoba. Budući da su metodološkim inovacijama, dijalogom s ostalim znanstvenim disciplinama te fokusom na povijesnu zbilju u njezinoj sveobuhvatnosti generacije analista nastojale proširiti područje historijske spoznaje i riješiti je utega „strogog pozitivizma“, njihovi radovi nisu prepoznati isključivo u francuskom intelektualnom miljeu, nego je njihovoj važnosti moguće svjedočiti i u globalnom kontekstu. Prvi svezak međunarodnog zbornika *Annales in Perspective: Designs, Accomplishments*, koji je izišao u ožujku 2019. godine, uredili su Filip Šimetin Šegvić, Nikolina Šimetin Šegvić i Drago Roksandić, a ukupno 41 rad potpisuju autori (osim historiografije) iz različitih disciplina poput povijesti umjetnosti, sociologije, filozofije, filmologije i urbanistike.

U uredničkom uvodu (*Mapping the Annales Network*, str. 9-12) ideja za nastanak ovog zbornika prikazuje se kao nastavak inicijative koju su 2010. započeli studenti okupljeni oko časopisa *Pro Tempore*, kad je broj bio posvećen teorijskim tekstovima, kritičkim prikazima te prijevodima tekstova vezanih uz *Anale*, a ponajprije oralnoj povijesti, odnosno intervjuima s članovima uredništva. Također, iste je godine održan i okrugli stol istog naziva kao i ovaj zbornik na komu se raspravljalo o dosezima i važnosti *Anala* u suvremenom

kontekstu. Između ostaloga, svrha je ovoga zbornika potaknuti međugeneracijski dijalog, a tekstovi nisu kategorizirani po sadržaju i raspoređeni u veće tematske cjeline.

Zbornik počinje radom Antoineta Liltija koji u *Editorial Mutations: The Annales Today* (str. 13-18) piše o današnjim okolnostima objave časopisa, poput drugačijeg ritma izlaženja, internacionalizacije i publiciranja tekstova na engleskom jeziku te o prepoznatljivim karakteristikama koje su se zadržale do danas, npr. nedostatku univerzalne istraživačke paradigme, metodološkoj refleksivnosti, otvorenosti drugim znanstvenim disciplinama te skretanju pozornosti i na neeuropske i nefrancuske prostore. Na tragu Braudela, Immanuel Wallerstein u *The Globalization of Knowledge* (str. 19-22) piše o novom stanju znanja te pitanju njegove „globalnosti“ i „totalnosti“ u smislu sudjelovanja više vrsta znanja u jednome istraživačkom procesu. Richard E. Lee u *Fernand Braudel and the Fernand Braudel Center* (str. 23-30) opisuje djelovanje institucije nastale 1976. temeljem promišljanja jednog od najvažnijih francuskih povjesničara 20. stoljeća, a sam centar bavi se analizom svjetskog sistema s posebnim naglaskom na „strukturama“ shvaćenim u brodelovskom smislu. Tekst *In The Wake of Braudel: New Perspectives on Maritime History* (str. 31-36) Davida Abulafije razmatra utjecaje Braudelova kapitalnog djela *La Méditerranée et le monde méditerranéen à l'époque de Philippe II* (1949) na današnja zbivanja u maritimnoj historiji te način na koji se i danas slijedi Braudela u opisivanju kultura koje su se razvijale oko važnih svjetskih môra. Thierry Paquot u *Braudel and the Cities* (str. 37-44) opisuje Braudelove zasluge za razvoj urbane historije, pogotovo zato što je u svome *Méditerranéu* o gradovima pisao iz više različitih perspektiva, prikazavši ih kao složena mjesta u kojima također postoji karakteristična trodjelna podjela vremena. J. R. McNeill u *Braudel, Le Roy Ladurie, Environmental History... and Me* (str. 45-48) piše o tomu kako su ga u naslovu spomenuta dvojica uspjela zainteresirati za pisanje o utjecaju okoliša i klime na kulturu iako smatra da oni nisu „pravi“ ekohistoričari (posebice zato što, primjerice Braudel, nije uspijevaو dočarati brze promjene u krajoliku, već je dinamičnom smatrao isključivo kulturu). Giuliana Gemelli u *American Foundations and Braudel's Institution-Building* (str. 49-64) bavi se ulogom Fernanda Braudela u povezivanju s američkim fondacijama *Rockefeller* i *Ford* nakon što je 1957. naslijedio Luciena Febvrea na čelu šeste sekcije *École Pratique des Hautes Études*. Tekst se bavi Braudelovim osobnim ambicijama u razvijanju institucija, interesom američkih fondacija za zbivanja u francuskim društvenim znanostima te Braudelom kao uzorom talijanskim povjesničarima da i oni sami počnu razvijati internacionalne veze. Interpretacijama Francuske revolucije te relevantnošću koncepta *mentaliteta danas* André Burguière bavi se u tekstu *Demystifying or Rethinking Mentalities* (str. 65-72), opisujući pomak u komu Revolucija više ne postoji isključivo kao društvenopolitička tema, već je pozornost usmjerena i na analizu reprezentacija i tumačenje „simboličkog“ unutar okvira kulturne historije u odnosu na prethodno dominantno marksističko tumačenje Revolucije kroz prizmu klasne borbe. Anne Zink u radu *In the Shadow of the Annales School* (str. 73-84) piše o predavanjima i iskustvima koja je doživjela s profesorom Pierreom Goubertom. Peter Burke u

radu *Annales in Britain* (str. 85-88) piše o vlastitim susretima s djelima francuskih analista te navodi sve veći interes za *Anale* u 60-im godinama, pogotovo zbog nastanka novih disciplina poput novog historizma te nove kulturne historije. Robin Briggs u *An English Empiricist Meets the Annales in the 1960s* (str. 89-96) piše o utjecaju koji su na njegov rad ostavili francuski povjesničari nakon što je, kao student s Oxforda (a koji je u to vrijeme još uvijek njegovao tradicionalniji oblik historije), na studentskoj razmjeni upoznao poznate osobe poput Braudela i, posebice, Emmanuela Le Roy Laduriea koji ga je inspirirao na bavljenje temama poput regionalne historije. Oswyn Murray u *The Reception of Vernant in the English Speaking World* (str. 97-108) piše o utjecajnom klasičaru koji je u antičkoj Grčkoj vidio pomak iz teokratskog prema racionalnom mišljenju te u svom radu koristio „strukturalistički pristup“ prema mitu i tragediji koji je ponajprije utjecao na razvoj književne teorije. Peter Hersche u *Experiences of a Curious Student With the Annales 1965-70* (str. 109-118) prepričava osobne doživljaje i inspiraciju koju je dobio upoznavši i slušajući predavanja Roberta Mandroua. Victoria Enders u *The Annales Come to Spain: The Impact of Jaume Vincens Vives* (str. 119-128) raspravlja o ulozi Jaimea Vicensa Vivesa i okolnostima infiltracije analističkih ideja u Španjolskoj tijekom Francova režima te o časopisu *Indice* koji je dostigao međunarodnu prepoznatljivost. Samuel Kinser u *Enthusiastic Discontinuities: American Social Historians and the Annales* (str. 129-168) uspoređuje stanje u francuskoj i američkoj historiografiji tijekom 60-ih i 70-ih godina prošlog stoljeća te nudi zaključke o (ne)poklapanju interesa za teme poput vojne i političke historije u trima publikacijama – *La Nouvelle Histoire* (1978), *Historical Studies Today* (1972) i *The New History* (1982). Također, autor nastoji objasniti zašto je francuska historiografija obilježena većom inventivnošću u istraživanjima od američke. Peter Schöttler svoj je rad *On the Difficult Timeliness of a Leading Authority of the Historical Science* (str. 169-186) posvetio najvažnijim crticama iz biografije Marca Blocha te njegovu znanstvenom radu koji se primarno oslanjao na istraživanje tema iz socijalne i ekonomske historije. Također, Schöttler objašnjava Blochovu viziju historijske znanosti – historija, kao „unikatna znanost“, mora iznaći mogućnost racionalnog slaganja među povjesničarima, ona prije svega treba biti znanstvena i empirijska, bez skretanja u filozofiju povijesti. Jonathan Dewald u *Silent Dialogue: Lucien Febvre, Hippolyte Taine and an Annales Paradigm* (str. 187-198) nastoji Febvreovu knjigu *Le problème de l'incroyance au XVIIe siècle, la religion de Rabelais* (1947) suprotstaviti prijašnjoj historiografiji – naime, težnja je preispitati Febvreovu originalnost imajući na umu da je Taine već 1854. pisao o tomu da je „pravi objekt historije duša“. *On Historical Psychology* (str. 199-206), pojam koji je u svojim istraživanjima koristio Robert Mandrou, Monique Crottet nastoji prikazati u kontekstu autorova opusa te opisati utjecaj njegovih teza na vlastiti rad. Također, autorica opisuje Mandroua kao angažiranog povjesničara koji je aktivno sudjelovao u suvremenim raspravama. Oslanjajući se na rad Arlette Farge koja je 1982. nastojala rasvijetliti zastupljenost rodnih tema u časopisu, Danielle Voldman u *The Annales, Women and Gender* (str. 207-210) istražila je stanje od Fargeina istraživanja do 2010, te zaključuje da je i danas u časopisu zastupljeno manje

ženskih autorica, i dalje se malo piše o ženskim temama, a historija je po njezinu mišljenju još uvijek izrazito maskulina disciplina. Kevin J. Callahan u *The Life and Scholarship of Marc Ferro* (str. 211-220) opisao je Ferrove osobne zgode koje su ga potaknule na to da se počne profesionalno baviti historijom, njegovu ulogu unutar sama časopisa, važne teme kojima se bavio ili ih je nastojao popularizirati – ponajprije rusku i sovjetsku povijest, bavljenje filmom kao povijesnim izvorom, kolonijalizmom iz perspektive globalne historije, biografijama važnih osoba te usporedbom načina na koje se djeci diljem svijeta povijest predaje. Patrick Hutton ispituje utjecaj Philippea Ariesa u *On the Integration of Philippe Aries Into Annales Historiography* (str. 221-230) ne samo na historijsku već i na mnoge druge znanosti, a ono što ga približava „školi“ istraživanje je djetinjstva i obiteljskog života tijekom ranoga novog vijeka te strukturalističko poimanje vremena u komu u danom trenutku istovremeno postoje i sile kontinuiteta i sile promjene. Rad Naomi Greene *Peasant Crimes: The Evolution of Annales on Screen* (str. 231-242) svakako odudara od ostalih jer se bavi trima francuskim filmovima koji odražavaju vrijeme *Anala*. Naime, redateljeva je namjera bila prikazati „povijest odozdo“, odnosno prikazati određeni mentalitet koji se potpuno razlikuje od suvremenog. Peter Clarke u *Bernard Lepetit and the Early Years of European Urban History* (str. 243-246) raspravlja o zanimljivoj ličnosti Bernarda Lepetita koja je utjecala na njegov rad u području urbane historije. Velik je dio zbornika posvećen Rogeru Chartieru – Benjamin C. Sax u *Roger Chartier and Cultural History* (str. 247-284) analizira rad povjesničara koji se ponajviše bavio historijom čitanja. Njegov je rad predstavljen u kontekstu njegovih najvažnijih teza i u otklonu od nekih važnih analističkih koncepata – Chartier je protiv tradicionalnog izučavanja kulture, odbija Braudelovu „totalnost historije“ pa se time i kultura više ne može definirati u totalnostima, a analistima zamjera i nedostatak promišljanja o teoriji i filozofiji, jezik promatra u kontekstu tad aktualnog jezičnog obrata, a sam se često oslanja na rad francuskog filozofa Michela Foucaulta. Chen Xin u *The Reception of the Annales School in China* (str. 285-290) piše o najznačajnijim kineskim povjesničarima koji su promovirali metodologiju i djela francuske škole, a posebno od 90-ih, kad se posebna pažnja posvećuje Le Roy Ladurieu i Le Goffu. Nikolay Kopasov u *The Impact of the Annales School on Russian/Soviet Historiography* (str. 291-306) opisuje recepciju u tri faze – intenzivne međusobne kontakte od sredine 50-ih do kraja 60-ih, zatim od kraja 60-ih do početka 90-ih u kojoj su djelovali Aron Gurevich i Yuri Bessmertny, inače kulturni historičari, te ulazak u lingvistički obrat i prihvaćanje postmodernističkih paradigmi nakon 90-ih godina.

Posljednjih četrnaest članaka čine radovi hrvatskih autora, a „hrvatski dio“ započinje postumno objavljenim radom najznačajnije hrvatske promotorice ideja francuske škole u jugoslavenskom razdoblju. U radu *En Route With the Annales* (str. 307-322) Mirjana Gross opisuje jednu od najvećih prekretnica u svome životu – kad je na međunarodnoj konferenciji u Rimu 1955. slušala o metodama koje promiču Francuzi okupljeni oko časopisa. Također, Gross je sebi postavila zadaću informiranja kolega (koji nisu uvijek radosno prihvaćali njezine prijedloge) o događajima u inozemstvu, borila se protiv izučavanja isključivo političke historije te i sama zaključuje da bez

analista možda nikad ne bi izišla izvan okvira uske tradicionalne historije. Unatoč tomu što, poput Gross, Zdenka Janeković-Römer kritizira potpuno odbacivanje političke historije, u radu *The Annales School and My View of History* (str. 323-334) naznačuje kako joj je čitanje francuske literature pomoglo u vlastitu formiranju, npr. u bavljenju regionalnom historijom, a posebnu inspiraciju vidi u trećoj generaciji analista koja je napravila zaokret prema psihologiji. Ines Sabotić, povjesničarka koja je rođena i koja je studirala u Francuskoj, u radu *In Search of the Annales Spirit* (str. 335-344) zanimljivo piše o tomu kako je o *Analima* najviše slušala tijekom studentske razmjene u Hrvatskoj te kako su je analisti potaknuli na to da se u doktorskoj disertaciji bavi temom iz kulturne historije. Na primjerima urbanih i ruralnih crkava u svjetlu Braudelova koncepta *longue durée*, Ivo Babić u radu *The Durability of an Architectural Type: Single-nave Churches With Semicircular Apses* (str. 345-358) piše o simboličkoj i praktičnoj namjeni te prostornoj razmještenosti jednobrodnih crkava s polukružnom apsidom i njihovu dugotrajnom pojavljivanju tijekom više povijesno-umjetničkih razdoblja (od rimskog razdoblja do baroka). Gordan Ravančić u *A Chronicle of Attempts to Research the Everyday Life of a Medieval City* (str. 359-366) piše o mikrohistorijskim radovima vezanim uz srednjovjekovni Dubrovnik koji su se počeli pojavljivati tijekom 80-ih i 90-ih godina, a ponajprije su se objavljivali u časopisu *Otvornost* te u *Analima Instituta HAZU*. Filip Šimetin Šegvić i Tomislav Brandolica (*The Mediterranean, Braudel, Dubrovnik*, str. 367-382) pišu o značenju koje je za Braudela imalo istraživanje dubrovačkog arhiva, a za koji je smatrao da je općenito najvažniji za shvaćanje Mediterana, a u radu se spominje i Jorja Tadića koji je Braudelu pomagao u snalaženju dubrovačkim arhivom te je svojim beogradskim studentima predstavljao njegove ideje. Marko Medved u *The Influences of Annales on Church Historiography* (str. 383-396) fokusira se na Jeana Delimeaua i Gabriela LeBrasa koji su pozornost pridavali običnim vjernicima i popularnoj pobožnosti (za razliku od prijašnjeg bavljenja uglavnom najvažnijim osobama unutar crkvene hijerarhije), a iako su u Hrvatskoj tijekom 80-ih postojala malobrojna istraživanja pučke pobožnosti, tom se temom danas najviše bavi etnologija. Teorijsko promišljanje o konceptu mentaliteta Zrinka Blažević nudi u tekstu *History of Mentality, Historical Imagology and Historical Anthropology: Convergencies and Divergencies* (str. 397-404). Blažević zastupa tezu da je taj, već pomalo zastarjeli koncept, moguće revidirati ako se historija mentaliteta poveže s nekim zasadama historijske imagologije i historijske antropologije. Također, sugerira nužnost inter- i transdisciplinarnosti te korisnost nalazi u rezultatima iz neurobiologije, idejama Jacquesa Lacana, simetričnoj antropologiji Brune Latoura, Bourdieuvu *habitusu*, Giddensovoj teoriji strukturacije, Reckwitzovoj prakseološkoj teoriji te analizi dispozitiva. Mirko Dražen Grmek, važna ličnost historije medicine, tema je kojom se bave Marko Lovrić i Marta Fiolić u radu *Mirko Dražen Grmek and The Annales* (str. 405-410). Grmek je tijekom 60-ih objavljivao u časopisu te je prijateljevao s Braudelom, a predstavljen je njegov opus koji se bavi postavljanjem bolesti u širi društveno-povijesni kontekst te posebno njegova značajna ideja *patocenoz*e, odnosno mišljenje da su na čovjeka tijekom povijesti najviše utjecale geografske promjene i bolesti.

Pavle Milenković u *Yugoslavia, Historical Consciousness and the Annales School* (str. 411-420) smatra da francuski povjesničari mogu biti dobar uzor postjugoslavenskim republikama u okretanju prema internacionalizmu i interdisciplinarnosti kako bi se premostila „uska“ i isključiva historijska svijest prisutna u javnom životu. Jugoslaviju Milenković vidi kao istovremeno „nestali subjekt“ i subjekt koji prebiva u kolektivnom pamćenju/svijesti, a zaključuje i da će Jugoslavija biti bitna u budućoj „semiotici Balkana“. U radu *Francois Furet in Socialist Yugoslavia* (str. 421-430) Branimir Janković istražuje utjecaj najpoznatijeg kritičara marksističke interpretacije Francuske revolucije (koja je imala veliku simboličku važnost u socijalističkoj Jugoslaviji). Utjecaj njegovih ideja najjači je tijekom posljednjih godina prije raspada države, 1989. i 1990, kad se počinju razmatrati i nemarksistički pogledi na Revoluciju. Tonija Andrić u *Social and Economic History in the Work of Tomislav Raukar* (str. 431-436) analizira njegov opus temeljem ideja koje je prihvatio susrećući se s djelima francuskih analista. Zato što se u svome radu više usmjerio na fenomene i procese nego na političke događaje, Andrić ga smatra pioninom u pisanju takve vrste historije u hrvatskoj medievistici. O tomu kako su ga inspirirali njegovi prikazi prostora i vremena piše Hrvoje Petrić u *Is Fernand Braudel the Predecessor of Environmental History?* (str. 437-442) te smatra da je Braudel počeo uvoditi teme poput okoliša i klime (iako odnos kulture i prirode nije prikazivao kao dvosmjerni proces) te da je tijekom života pratio rezultate drugih znanosti koje su nudile odgovore na pitanja o okolišu. Na kraju zbornika nalazi se rad Drage Roksandića *The Annales School, EHESS, and École de Paris: Memories of an étudiant libre in 1980/1981* (str. 443-450) koji govori o razvijanju znatizelje prema radovima povjesničara okupljenih oko *Anala*, najznačajnijim konceptima koji su utjecali na njegov rad te o iskustvu jednogodišnjeg studiranja u Parizu.

Iako nije podijeljen u uže tematske cjeline, glavne teme kojih se *Annales in Perspective: Designs and Accomplishments* dotiče – okolnosti funkcioniranja i izlaženja časopisa i nastanak institucija vezanih uz osobe koje su unutar njega djelovale, njegova globalna prepoznatljivost u različitim dijelovima svijeta te metodološke osobitosti najznačajnijih djelatnika i historijskih disciplina na čiji su nastanak utjecali – svjedoče da ovaj zbornik zainteresiranom čitatelju nudi mnogo informacija o svim područjima vezanim uz *Anale*. Vrijedi istaknuti da ovaj zbornik može služiti i kao dobar putokaz studentima i budućim *majstorima historijskog zanata* – prije svega da se usude misliti široko i interdisciplinarno. Radovi povjesničara okupljenih oko časopisa relevantni su i danas, a tekstovi koji se bave osobnim iskustvima i doživljajima ovom zborniku daju posebnu notu zato što povjesničare ne upoznajemo isključivo kroz prizmu njihovih radova, već možemo dobiti uvid i u njihove često zanimljive i osebuje ličnosti.